

HALİD HALİFE

ÖLMEK
ZOR İŞ

Delü

Halid Halife

Suriye'nin ünlü çağdaş yazarlarından biri olan Halid Halife 1964 yılında Halep'te doğdu. Hukuk öğreniminin ardından otuz yıl boyunca çeşitli yazın türlerinde eserler kaleme aldı. Yazara 2013 yılında Necib Mahfuz Kitap Ödülü'nü kazandıran ve Türkçede yayımlanan ilk romanı *Bu Şehrin Mutfaklarında Bıçak Yok*, aynı zamanda 2014'te Uluslararası Arap Edebiyatı Ödülü'nde (IPAF) finale kalan yapıtlardan biri oldu. Birçok televizyon dizisinin senaryosunu da kaleme alan yazarın çalışmaları pek çok dile çevrildi. *Dalaverenin Bekçisi* (1993) ve *Çingenenin Defterleri* (2000) romanlarından sonra yayımladığı *Nefrete Övgü* (2006) ile 2008'de Uluslararası Arap Edebiyatı Ödülü'nün finalistleri arasında yer aldı. 2016'da raflarda yerini alan *Ölmek Zor İş* romanından sonra 2019'da okurla buluşan son romanı *Kimse Namazlarını Kılmadı* da dünya çapında üne ulaştı.

Delidolu Yayınları'ndan Çıkan Kitapları:

Bu Şehrin Mutfaklarında Bıçak Yok (*roman*)

Ölmek Zor İş (*roman*)

Mustafa İsmail Dönmez

1977 yılında İskenderun'da doğdu. Arap dilini farklı disiplinlerde ele alan çalışmaları yayımlandı ve Ortadoğu ülkelerinde yapılan akademik çalışmalar için danışmanlık yaptı. Osmanlıca ve Türkçeden Arapçaya çevirileri yayımlandı. *Silahlı Adamlar İçin Fıkralar*, *Bir Arap Kadının İtirafı*, *Akdeniz Sürgünü*, çağdaş Arap edebiyatından çevirdiği kitaplardan bazılarıdır. Hâlen Selçuk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda Doç. Dr. unvanıyla Arapça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı Başkanı olarak görev yapmakta ve çeviri çalışmalarına devam etmektedir.

ÖLMEK ZOR İŞ

© 2021, Tudem Yayın Grubu

1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2015, Halid Halife

İlk baskı 2015'te Lübnan'da *Al Mawt 'Aamal Chaq* adıyla
Naufal Hachette Antoine tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları RAYA - The Agency for Arabic Literature ile
anlaşmalı olarak Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Halid Halife

TÜRKÇELEŞTİREN: Mustafa İsmail Dönmez

EDİTÖR: Ayşegül Utku Günaydın

DÜZELTİ: Ümit Mutlu

KAPAK TASARIMI: Burak Tuna

GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli/Ankara
Tel: 0312 284 18 14

Birinci Baskı: Şubat 2023 (2000 adet)

ISBN: 978-625-7314-68-8

Yayınevi sertifika no: 45041

Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde
tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt
ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ'nin tescilli markasıdır.

HALİD HALİFE

ÖLMEK
ZOR İŞ

De/i

BİRİNCİ BÖLÜM

KEŞKE BİR KİMYON ÇUVALI OLSAYDIN!

Ölümünden iki saat önce Abdullatif Salim gözlerindeki son ferle oğlu Bülbül'e baktı; ondan kesin bir söz almaya çalışıyor gibiydi. Köyü İnnabiye'nin mezarlığına defnedilmek istediğini yineledi. Kemiklerinin bunca yıl sonra kız kardeşi Leyla'nın küllerinin yanında rahata kavuşacağını söyledi. Neredeyse "kokusunun yanında" diye ekleyecekti ama ölülerin kokularını kırk yıl koruduğundan emin değildi. Bu birkaç kelimenin vasiyeti olacağına kanaat getirdi ve yanlış yorumlanabileceği düşüncesiyle üzerine tek kelime dahi etmedi. Son anlarını sessizlik içinde geçirmek istiyordu. Etrafına toplanan kişileri görmezden gelerek gözlerini kapattı ve gülümseyerek yalnızlığına gömüldü. Nevin'in gülümsemesini ve kokusunu canlandırdı zihninde. Siyah elbisesinin sardığı çıplak vücudu, uçmaya çalışan bir kelebeği andırıyordu. Gözlerindeki parıltıyı, dizlerinin titreyerek kalbinin küt küt atışını, onu yatağa taşıdığı ânı ve tutkuyla öpüşünü anımsadı. Fakat "ölümsüz sırlar gecesi" adını verdikleri hatıraların tamamını zihninde canlandıramadan ruhunu teslim etti.

Bülbül, nadir görülen bir cesaretle, babasının ayrılık sözlerinin, hüznü ve buğulu gözlerinin tesirine karşın kararlı ve korkusuzca

davrandı. Ona, vasiyetini yerine getireceğine dair söz verdi. Babasının son arzusu açık ve yerine getirilmesi kolay gibi görünse de özünde oldukça meşakkatliydi. Her hâli ağıt yakmaya davet eden ve kısa sürede öleceğini bilen bir adamın zayıf olması, gerçekleştirilmesi güç şeyler istemesi doğaldı. Keza Bülbül gibi kırılğan birinin de onu yüstü bırakması mümkün değildi. Yaşamın son anları hep duygusaldır ve çoğunlukla düşünmeye elverişli değildir. Zaman âdetâ yoğunlaşarak katılaştığı için mantıklı muhakemeler yapmaya izin vermez. Geçmiş gözden geçirip onunla hesaplaşmak sakın kafayla uzun uzun düşünmeyi gerektirir; birkaç dakika sonra ölüme gidecek olanların yapacağı şey değildir bu. Ölüm sarhoşluğundakiler yüklerini alelacele atıp berzahı geçmeye ve zamanın hiçbir kıymetinin olmadığı diğer tarafa gitmek üzere yola koyulur.

Bülbül babasının vasiyetine karşı çıkmadığı için pişman oldu. Bu koşullarda vasiyetini yerine getirmenin ne kadar zor olduğunu ona söylemesi gerekirdi. Her yer ölümlerle kaplıydı; insanlar kimlik tespiti bile yapılmadan toplu mezarlara gömülüyordu. Varsıl aileler bile taziye merasimlerini birkaç saatte yapıp bitiriveriyordu. Ölüm artık insanların nüfuzlarını göstermek için gövde gösterisi yaptıkları bir şenlik alanı değildi. Taziye evleri bir iki çiçek, başsağlığı dilemek için gelen ve iki saat boyunca esneyip duran birkaç kişi ve alçak sesle Kuran'dan sure okuyan biri demektir. Sonra her şey biterdi.

Sessiz bir taziyenin ölümün heybetini yok ettiğini düşündü Bülbül. İlk defa herkes ölüm karşısında eşitti. Taziye merasimlerinin anlamı yoktu. Zenginler, yoksullar, rejim ordusundaki generaller, fakir askerler, gerillalar ve liderleri, siviller, kimliği belirsizler... Hepsi içler acısı cenaze törenleriyle defnediliyordu. Ölüm artık öfkeye yol açacak bir şey değil, hayatta kalanların kışkırdığı bir kurtuluş yolu hâline gelmişti.

Fakat Bülbül'ün hikâyesi bambaşkaydı. Omuzlarında babasının cenazesinin ağır yükü vardı. Duygusal bir anda yanlışlıkla babasına,

onu hiç görmediği halası Leyla'nın mezarına defnedeceğine söz vermişti. Babasının son arzusunun yeni eşi Nevin'in ev üzerindeki haklarının güvence altına alınmasıyla ilgili olacağını zannetmişti. Yatak odası hariç bu evin tüm odaları bir hava saldırısında yerle bir olmuştu. Babası muhalif askerlerin yardımıyla S kasabasından ayrılmadan önce Nevin'le son aşk günlerini bu evde geçirmişti.

Bülbül'ün hayatı boyunca unutamayacağı dokunaklı bir sahneydi bu. Muhalif milisler babasını S kasabasından Şam'a kadar sağ salim getirmişti. Yoldaşlarının üç yıldan uzun süredir kuşatma altındaki kasabada kendileriyle kalmayı seçen bu adamla iyi ilgilendikleri gayet açıktı. Adamlar babasıyla vedalaşırken çok hüznüydü. Onu hararetle öptüler ve yoldaş selamıyla selamladılar. Bülbül'e, babasına yaraşır biçimde onunla ilgilenmesini tembih ettiler. Ardından kasabaya çıkan ve gayet iyi korunan bir patikayı kullanarak göz açıp kapayıncaya kadar ortadan kayboldular. Abdullatif'in gözleri onlarla son kez vedalaşıyordu. Onlara el sallamak için elini kaldırmaya çalıştı ama başaramadı; bitkin ve açtı. Kilosunun yarısından fazlasını kaybetmişti. Kuşatma altında olan kasabalılar gibi o da aylardır tam öğün yemek yememişti.

Abdullatif'in cesedi devlet hastanesinde metal sedyeye konmuştu; teni hâlâ doğal rengindeydi. Doktor, Bülbül'e, "Her gün pek çok insan ölüyor. Baban bu yaşa kadar yaşadığı için mutlu olmalısın," dedi. Bülbül, doktorun ne demek istediğini anlasa da sevinemiyordu. İçinde bulunduğu açmaz karşısında yüreği daralıyordu. Akşam sekizden sonra şehrin caddelerinde in cin top oynardı. Yarın öğleden önce cenazeyi nakletmesi gerekiyordu. Babasının cesedi morgu daha fazla meşgul edemezdi. Çünkü gün ağarırken savaşın devam ettiği Şam'ın kırsal kesimlerinden birçok asker cenazesi gelebilirdi.

Bülbül hastaneden çıktığında saat gece ikiye geliyordu. Babasının bir ailesi olduğunu, vasiyetinin sadece kendisi değil, tüm aile tarafından yerine getirilmesi gerektiğini düşündü. Kardeşi Hüseyin'i

dünden bu yana ısrarla arasa da ona ulaşamamıştı. Cep telefonundan mesaj göndermeyi düşündü ama babasının ölümünü mesajla bildirmek büyük saygısızlık olurdu. Yüz yüze söylenip başa gelen felaketin acısının paylaşılmasının gerektiği bir haberdirdi bu. Kardeşinin evine gitmek üzere taksi aramaya başladı.

Hastanenin güvenliğini sağlayan askerlerden biri, civardaki Dera Otagarı'na gitmesini, orada taksi bulabileceğini söyledi. Yakından gelen kurşun seslerini duymazdan gelmeye çalışarak adımlarını hızlandırdı. Ellerini ceplerine sokup korkusundan kurtulmaya çalıştı. Böyle bir kış gecesi yürümek hayli tehlikeliydi. Devriyeler ve kimliği meçhul silahlı adamlar caddelerde kol geziyordu. Çoğu mahallede elektrik yoktu. Emniyet birimlerinin önündeki devasa beton kütleleri yolların çoğunu işgal etmişti. Hangi geçiş noktalarında yürümenin serbest ya da yasak olduğunu ancak mahalle sakinleri bilebilirdi. Uzakta, içinde ateş yanan bir tenekenin etrafında toplanmış birkaç adam gördü. Büyük ihtimalle evlerine gitmek için tanyerinin ağarıp yolların açılmasını bekleyen şoförler olduklarını düşündü. Taksi bulduğunda cesaretini yitirmesine ramak kalmıştı. Şoför, koltuğunda sere serpe oturmuş, Ümmü Gülsüm'ün bir şarkısını dinliyordu. Adamla pazarlık yapmadan anlaştı.

Taksi hareket ettiğinde Bülbül ağzını açmadı. Birkaç dakika sonra içindeki korkuyu yenmek için konuşmaya çalıştı. Şoföre, babasının bir saat önce ilerlemiş yaşından dolayı hastanede öldüğünü söyledi. Şoför gülererek, bir ay önce üç kardeşini ve çocuklarını hava saldırısında kaybettiğini anlattı. Sonra ikisi de sessizliğe büründü. Bülbül adamdan duygudaşlık beklerken onun söyledikleriyle sohbet eşit olmaktan çıkmıştı. Vardıklarında şoför nezaket göstererek güvende olduğundan emin olana kadar oradan ayrılmadı. Hüseyin kapıyı açtı ve sabahın o vaktinde Bülbül'ün karşısında dikildiğini görünce her şeyi anladı. Kardeşini şefkatle kucaklayıp içeri aldı ve ona çay hazırladı. Elini yüzünü yıkamasını istedi. Yapılması gereken ne varsa hep-

siyle ilgileneceğine söz verdi; kefen ve defin işlemlerini ayarlayacak, kız kardeşleri Fatma'yı alıp buraya getirecekti.

Bülbül kendisini biraz daha hafiflemiş ve cesur hissetti. Omzundan büyük yük kalkmıştı. Hüseyin'in, hastanede yatarken babasını görmezden gelmesini umursamıyordu artık. Yine ortadan kaybolarak onu yüzüstü bırakmamıştı ya, önemli olan buydu.

Bülbül, Hüseyin'in böyle durumların üstesinden en iyi şekilde geleceğine inanıyordu. Hüseyin birçok meslek değiştirmiş ve resmî işlerde deneyim kazanmıştı. Ayrıca pek çok yerde tanıdıkları vardı. Zaman kaybetmeden minibüsün arka koltuklarını söktü ve kenarlara dizerek arabanın içini yeniden düzenledi. "Cenazeyi yan koltuğa uzatacağız. Böylece herkesin rahatça seyahat edeceği bir alan olacak," dedi. Bülbül ve Fatma'yı kastediyordu. Enişteleri onlara eşlik etmek isterse naaşın varlığından kimse rahatsız olmazdı. Çok geçmeden ikisi de onun gelmeyeceğini anladı. Artık insanlar, mezarına ulaşabilmek için birkaç yüz kilometre yol katetmesi gereken bir adamın naaşına karşı son görevlerini yerine getirmek konusunda pek duyarlı değildi.

Hüseyin sabah saat yedide yolculuk için tüm hazırlıklarını tamamladı. Kız kardeşi Fatma'yı evinden aldı, sonra Curmana hattında dolmuşçuluk yaptığı minibüsün üzerindeki hat tabelasını kaldırdı. Oto elektrikçisi arkadaşının yardımıyla derme çatma bir ambulans sireni ve lambası ayarlayıp minibüse taktı. Yapacakları bu uzun yolculukta ihtiyaçları olacağını düşünerek bir araba kokusu satın aldı. Dört büyük buz kalıbı getirmesi için bir arkadaşını aramayı da unutmadı. Arkadaşları, istekleri zor olmasına rağmen şafak sökmeden uyanıp taziyelerini iletmış, ardından yolculuk için gerekli hazırlıklara yardım etmişlerdi. Yola çıkmak için başhekimi bekliyorlardı. O da dokuzdan önce gelmezdi. Hastane kapısının önünde beklemeye başladılar. Bir süre sonra morgdan sorumlu yetkili, babalarının cenazesini acilen morgdan çıkarmalarını istedi. Soğutucular zaten tıka basa doluydu, üstelik yeni cesetler gelmiş ve soğuk mermerlerin üzerine yığılmıştı.

Bülbül morga girerken Hüseyin'e eşlik etmeye cesaret edemedi. Koridorlar, kapkara kesilmiş hüzünlü yüzlerle sevdiklerinin cesetlerini teslim almayı bekleyen kadın ve erkeklerle doluydu. Bir hastabakıcı, Hüseyin'e cesedi morgun güney tarafında aramasını tavsiye etti. Cesetlerle dolu çekmeceleri açarken Hüseyin az daha kusacaktı. Neredeyse artık umudunu yitirdiğinde babasının cesedini bulabildi. Yüzlerce ceset bu karmaşanın içinde unutulmuş ya da kaybolmuştu. Babasının henüz bozulmamış naaşından, ölümünün üzerinden çok geçmediği belli oluyordu. Hüseyin, bir hastabakıcının cenazeyi yıkayıp kefenlemesine izin vermesi için morg yetkilisine üç bin lira ödedi. Temizliğiyle kimsenin ilgilenmediği gasilhane pislik içindeydi, morgun manzarası ise korkunçtu. Subaylar koridorlarda volta atıp öfkeli öfkeli konuşuyor, silahlı muhaliflere en kaba küfürleri ediyorlardı. Yaralı ya da ölü silah arkadaşlarını getiren tam teçhizatlı askerler amaçsızca ortalıkta dolanırken bedenlerinden savaş kokusu yayılıyordu. Oyalanmak, onları bekleyen ölümden kaçmak ya da biraz geciktirmek için fırsattı. Bu kaos ortamında her şey ölüme yakın görünüyordu.

Hüseyin dikiz aynasından baktığında babasının cesedi dikkatini dağıtmasın diye onu yan koltuğa yerleştirdi. Ağzını açmamasına rağmen Fatma'dan tek kelime dahi etmemesini istedi. Bunu duyan kadının hıçkırıkları daha da arttı. Hüseyin, çocukluklarından beri ona emretmeyi severdi. Fatma da hiç itiraz etmeden ona itaat ederdi. Erkek kardeşinin isteklerini yerine getirmek onu güvende hissettirirdi. Hüseyin, Bülbül'ün duvara yaslanarak hiçbir şey umurunda değilmiş gibi sigara içtiğini görünce çok sinirlendi. Minibüsün kapısını kilitleyip başhekimi beklemek için odasına gitti. Ölüm raporunun mesai bitmeden imzalanması gerekiyordu. Bekleyenlerle sohbet edip hikâyelerini dinleyecek ruh hâlinde değildi ama bir kadına başhekimin ne zaman geleceğini sormaktan kendini alamadı. Kadın *bilmiyorum* anlamında elini sallayıp yüzünü başka tarafa çevirdi. Hüseyin, sessizce beklemekten nefret etmesine ve konuşmanın acıyı

hafiflettiğine inanmasına rağmen bir daha kimseyle konuşmaya çalışmadı. Taleplerinin karşılanması için koridoru dolduran insanların gözlerindeki büyük gerginliği ve sessiz öfkeyi hissetmişti. Saat dokuzda başhekim ölüm raporunu imzaladı. Hüseyin, Bülbül'e hemen arabaya binmesini, Fatma'ya da sertçe, evden getirdiği battaniyelerle cenazeyi örtmesini ve sessiz olmasını emretti.

Hüseyin, kardeşlerine cenazeyi almanın on bin liraya mal olduğunu, masrafları detaylıca küçük bir deftere kaydettiğini söyledi. Onların yorumunu beklemeden Şam'dan çıkmak için en kestirme yolu düşünmeye başladı. Sabahın bu saatinde yollarda trafik yoğun olurdu. Kontrol noktaları hem sayıca fazla hem de kalabalık olduğu için beklemek saatler sürebilirdi. Gün boyu trafikte çalışan bir dolmuş şoförü olarak durumu değerlendirdi. Sahatu'l-Abbasiyyin bölgesindeki kontrol noktaları kötü nam salmasına rağmen en iyi yol orasıydı. Şehrin göbeğindeki Saba Bahrat yolundan gitmek tam bir felaket olur, diye geçirdi içinden.

Şam'dan Sahatu'l-Abbasiyyin yolunu kullanarak çıkmaya karar verdi. Bir ambulansın arkasına takılmaya çalıştı. İlk kontrol noktası yola devam etmesine izin vermedi ama biraz mesafe katedebilmişti. Minibüse taktığı ambulans sireni hiçbir işe yaramamıştı; kimse ona yol vermedi. Hüseyin, bu kalabalığın ve karmaşanın ortasında barış zamanını hatırladı. Bir cenaze geçerken herkesi acıma hissi bürür, arabalar yolu açar, yayalar gözlerinde gerçek bir merhametle dururdu. Ancak, savaş zamanında bir cenazenin geçmesi normal bir olaydı. Hayatları acı şekilde ölümü beklemekten ibaret hâle gelenler, cenazeye gıpta ederdi.

Şehir dışına çıkan yolda ansızın bir ambulans konvoyu belirdi. Hüseyin küçük pencerelerinden ambulansların içinde tabutlara eşlik eden askerleri görebiliyordu. Konvoyun ortasına girmeye çalıştı ama askerlerden biri öfkeyle bağırıp namlusunu ona doğrultunca diğer arabaların olduğu şeride döndü. Konvoydaki son ambulans tam

yanına gelince yavaşladı ve bir asker pencereden kafasını uzatıp ağız dolusu tükürerek ona küfretti. Hüseyin kolunu ıslatan tükürüğe baktı ve öfkeden deliye döndü. O an ağlamak istedi. Sessiz kalan Bülbül onuru incitilen kardeşini daha çok utandırmamak için gözlerini kaçırdı. Fatma artık ağlamak istemiyordu. Gözyaşlarının kurumasına şaşırı. Babasını kaybetmenin hüznünü dile getirmeyi, bir ölüye veda etmenin en duygusal kısmını defin ânına sakladı.

Hüseyin, çocukluğundan beri İslami hayır kurumlarının yayımladığı, içinde meşhurlara ait özdeyişler, öğüt verici sözler, Kuranikerim ayetleri ve hadisşerifler olan ucuz takvim yapraklarını ezberlerdi. Muhataplarına, çok okuyan biri olduğu izlenimini vermek için bunları günlük konuşmalarında sık sık kullanırdı. Sadece dinleyen bir adam olmak ve kıyıda köşede yaşamak için yaratılmadığına inanırdı. Araba seliyle dolup taşan Sahatu'l-Abbasiyyin'e baktığında korkunç bir zafiyet hissine kapıldı. Zira kardeşleri Bülbül ile Fatma'ya hâkim olan derin sessizliği kırmak için aklına bir özdeyiş gelmemişti. Az önce bir askerın suratına tükürmesini onlara unutturmak istiyordu. Ölümden bahseden atasözlerini hatırlamaya çalıştı. Sadece, "Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir," atasözü geldi aklına. Bu atasözünü daha ziyade korkaklar ağzına sakız ettiği için sevmezdi. Şimdi iç savaş koşullarında durum değişmişti; artık ölümler yaşayanlara göre daha avantajlı sayılıyordu. Yakında hepsinin öleceğini düşündü. Bu düşünce, geçen dört yıl boyunca ona olağanüstü bir cesaret vermişti. Her geçen gün sabrını daha da artırmış, işini yaparken kontrol noktasındaki askerlerin ve istihbarat unsurlarının hakaretlerine dayanma gücü vermişti. Onlara bakarken bugün, yarın ya da en uzak ihtimalle birkaç ay sonra öleceklerini ve sevdiklerine asla dönemeyeceklerini düşünüyordu. Bu koşullarda yaşamının dayanılmaz bir kâbus olduğu ve herkesin bundan mustarip olduğu gerçektir. Şehirde herkes birbirine yaşayan ölü gözüyle bakıyordu. Bu duygular ve bakışlar insanların daha az infiale kapılmasına yardımcı oluyordu.

Minibüs, Sahatu'l-Abbasiyyin civarındaki yüzlerce araba seli içinde usulca ilerliyordu. Hüseyin uzaktan, üzerlerinde bayrak olan üç Suzuki kamyonetin yaklaştığını gördü. Kasalarında yolu açmaya çalışan yaşlı adamlar vardı. İçlerinden biri megafonla gayet yüksek ve anlaşılır bir sesle bağıyordu: “Şehitler var, şehitler var, şehitler var!” Adam öfkeli ses tonuyla bağırılmaya devam etti: “Şehitlere yol açın, şehitlere yol açın!” Fakat adamı umursayan yoktu. Kamyonetler araç trafiğinin ortasından çıkmaya çalışarak Hüseyin’in minibüsüne yaklaştı. Hüseyin bunların Tişrin Askerî Hastanesi’nden geldiğini söyledi. Yoksulların, onları mezarlarına götürecek bir ambulans dahi bulamadığını ekledi. Bülbül gözlerini elinde megafon tutan adamdan ayırmıyordu; gözden kaybolana dek ona bakmaya devam etti.

Ölümden kaçamayacağını düşündü Bülbül. Herkesi yutan korkunç bir tufandı bu. Rejimin ölen askerler için düzenlediği abartılı cenaze törenlerini anımsadı. Televizyonda askerî bando cenaze marşları, her tabutun üzerinde ordunun ve silahlı kuvvetlerin başkomutanının –kendisi aynı zaman da cumhurbaşkanı idi– adı yazan bir çelenk olurdu. Ayrıca savunma bakanının, askerî birliğindeki ya da komuta birimindeki silah arkadaşlarının isimlerini taşıyan iki çelenk daha olurdu. Bir kadın spiker gür sesle şehidin adını, görevini ve rütbesini söylerdi. Ardından şehidin ailesinin, kendisini vatan ve başkomutan için feda eden oğullarıyla övünüp gurur duyduklarını açıkladıkları bir video yayınlanırdı. *Vatan* ve *başkomutan* kelimeleri hep beraber söylenirdi. Birkaç ay sonra askerî bando, çelenkler ve bayraklar unutulup gitti. Vatan ve başkomutan için kendini feda eden yoksul ailelerin çocuklarıyla övünen kadın spikerlerden de iz kalmadı. *Şehit* kelimesi eskisi kadar heybetli değildi artık. Bülbül şimdi yavaş yavaş geride kaybolan şehre baktı. İş arkadaşlarının tutkuyla anlattıkları hikâyeleri hatırladı. İnsanların, yakınlarının kaybolan cesetlerini defnetmek üzere onları artık aramayı ihmal ettiklerinden söz ederlerdi. Hastanelerin cesetlerle dolu olmasından öfkeyle bahsediyorlardı.

Cesetleri arayıp bulmak zahmetli bir iş hâline gelmişti. Oğullarının ölüm haberini alan aileler çoğunlukla çatışma yerine gitmek zorunda kalıyordu. Cenazelerini toplu mezarlarda, yıkılan bina molozlarının veyahut da yanmış tank ve topların demir yığınları altında arıyorlardı. Şimdi bu hikâyeler bile çekiciliğini kaybetmişti; artık onları anlatan kalmamıştı. Savaşın en kötü yanı tuhaf olayların türemesi ve trajik hikâyelerin sıradanlaşmasıydı. Babasına bakarken böyle düşündü Bülbül. Bir yandan da ayrıcalıklı hissetti; en azından üç kardeş babasının yanındaydı ve cenazeleri açıkta kalmamıştı. Neredeyse Hüseyin ve Fatma'ya, babasının son anlarını anlatacağı. Bunu daha önce yapmamış olmasına şaşırırdı ama yollarının uzun olduğunu düşünerek arkasına yaslandı. Babalarının iyiliklerinden bahsetmek ve mutsuz olmayan geçmişlerini hatırlamak için bol zamanları olacaktı.

Hüseyin ise kendine kızılıyordu. Yirmi yıldır ezberlediği özdeyişler ve atasözleri bu trafik sıkışıklığında yaşadıkları durumu ifade etmek için ona yardımcı olmuyordu. Ama unutkanlığa teslim olmadı. Zaman zaman vefasızlık, umutsuzluk, dostlara ihanet etmek gibi farklı konulara gönderme yapan atasözlerini tekrarlardı. Bunu hafızası için iyi bir egzersiz olarak görüyordu. Birkaç saat sonra bu sözlere ihtiyacı olabilirdi. O yüzden hazır ve aklında olmaları gerekiyordu. Ahmed Şevki'nin birkaç dizesini anımsadı; yüksek sesle ve hararetle okudu: "Kızıl özgürlüğün bir kapısı vardır / kana boyanmış ellerle çalınan." Bir sonraki dize aklına güçlkle geldi: "Sonsuza dek çukurlarda yaşar." Ahmed Şevki ile Şabi'nin şu dizenin geçtiği şiirini birleştirmişti: "Halk bir gün yaşamak isterse / kader buna icabet etmeli." Bu dizeleri birlikte söylemek hoşuna gidiyordu. Vezinleri farklı olsa da iki şiiri harmanlamayı o kadar istiyordu ki hata yapmış olmayı umursamıyordu. Çok beğendiği bu dizeleri takvim yapraklarından defalarca okumuştı. Korkakları küçük düşürmek için kullanırdı şiirleri. Bu iki eksik dizeyi devrimci babasına ağıt yakıyormuş gibi kısık sesle tekrarladı. Bülbül umursamadı. Babasıyla geçirdiği üç ay boyunca he-

men her şey hakkında konuşmuşlardı. Fatma, Hüseyin'in bu dizeleri okumasını babasıyla geç kalmış bir barışma olarak değerlendirdi. Bu vesileyle onu kutlamak istedi ama Bülbül'ü derin bir sessizlik içinde görünce vazgeçti; Hüseyin'le babasının birçok aşamadan geçen küslükleri hakkındaki fikrini söylemek için daha uygun bir zamanı beklemeye karar verdi. Doğrusu zaman zaman yaklaşmış yeni bir sayfa açmayı denemişlerdi ama ilişkileri asla Hüseyin'in ailenin şımarık çocuğu olduğu günler gibi iyi olmamıştı.

Şam'dan çıkmadan son kontrol noktasındaki asker evraklara hızlıca göz atıp geçmelerine izin verdi. Bugün şehirden pek çok ceset ayrılırken yenileri de şehre girmişti. Cesetlerin görüntüsü, çamura batmış askerler için tiksindiriciydi. Cesetler onları bekleyen ölümün habercisiydi. Askerler de bu cehennemin ortasında ölümü unutmak istiyordu. Hüseyin saatine bakmadı. Derin bir nefes aldı. Sahatu'l-Abbasiyyin trafiğinden kurtulmuşlar ve Şam artık geride kalmıştı. Gece yarısından önce İnnabiye'ye varmaları gerekiyordu. Fatma ve Bülbül yolculuk için yeniden iyimser bir tavır takınarak seyahat için gerekli malzemeleri kontrol ettiler: maden suyu, sigara, kimlik kartları ve para.

Tam zamanında defnedilecek, dedi Bülbül içinden. Bu soğukta ceset asla bozulmazdı. Bereket versin babaları sineklerin üşüşerek cesedi parçalayacağı ağustos sıcaklığında ölmemişti. Ölüm ne zaman gelirse gelsin aynıydı ama bazen hayatta olanlara ağır yük olabiliyordu. Kendi köyünde, mezarlığa yakın, sevdikleri arasında ölen yaşlı bir adamla yüzlerce kilometre uzakta ölen adam arasında büyük fark vardı. Hayatta kalanların çektiği sıkıntılar, ölenlerinkinden farklıydı. Hiç kimse sevdiği birinin cesedinin bozulmasını istemez, öldüğünde onu en güzel surette görmeyi arzu eder. Zira onun son görüntüsü hafızadan asla silinmez. Sevilen kişinin son sureti onun ruh hâlinin özetidir. Üzüntülü birinin sureti, kasları gevşediğinde de hüzünlüdür. Depresyonda olan kişinin ifadesi, öldüğünde de yüz hatlarını

terk etmez. İnsanın son anlarındaki sureti çoğunlukla yeni doğan bir bebeğinki gibidir.

Şam çıkışından otoyola sapsmadan önceki kontrol noktasında bir asker, battaniyeleri göstererek altında ne olduğunu sordu. “Babamızın cesedi,” dedi Bülbül sessizce. Asker parmağıyla ağır battaniye yığınının işaret ederek daha vurgulu biçimde sorusunu yineledi. Bülbül de önceki yanıtını teyit etti. Asker, Hüseyin’e nakliye araçlarının dizildiği mal kontrolü yapılan şeride ilerlemesini söyledi. Yirmili yaşlarda bir asker bomba detektörüyle minibüsün etrafında dolanıyordu. Kontrol noktasındaki asker hem ofis hem de koğuş olarak kullanılan prefabrik odaya girdi. Birkaç dakika sonra bir subay dışarı çıkıp minibüsün yanına geldi. Sert bir hareketle kapıyı açtı ve cesedin üzerine açmalarını emretti. Bülbül battaniyeleri kaldırarak babasının yüzünü gösterdi. Ceset hâlâ tazeydi, yeni öldüğü belliydi. Subay sert bir soruşturmacı üslubuyla cenazeye ait evrakları sordu. Fatma devlet hastanesi başhekimisi ve morg sorumlusunun imzaladığı ölüm raporunu ve kimliklerini subaya verdi. Subay, kimlik kartlarını inceledikten sonra cenazenin de kimliğini isteyince üç kardeş şaşkına döndü. Bülbül neredeyse subaya tüm cesetlerin tek soyadı olduğunu, tarihlerinden ve geçmişlerinden sıyrılarak “ölüler” denen tek bir aileye mensup olduklarını, ölüm raporlarından başka kimlik kartları olmadığını söyleyecekti. Ama Fatma çantasından babasının kimliğini çıkarıp ona verdi. Subay, babalarının yüzünü ve kimliğindeki yirmi yıl önce çekilen fotoğrafını inceledi. Eskiden gülmeyi sevdiği, fotoğrafından anlaşılabilirdi. Şimdi yüzünde katı mizaçlı bir adamın emareleri vardı. Subay, kimlikleri alıp odaya döndü. Üçü birbirlerine bakakaldı ve hareket etmeden minibüste beklemeye karar verdiler.

Hüseyin direksiyon başında oturuyordu; öfkeyle saatine bakıyor ve anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu. Bir kamyonet şoförü yanına yaklaştı ve duyulacak sesle, “Harç ödmeden hiçbir malı geçirmesler,” dedi. Hüseyin hızlıca minibüsten inip küçük odadaki subayın

yanına koştı. “Geçiş harcı” denen rüşveti ödedikten sonra kimliklerini geri aldı. Zafer kazanmış gibi hissediyordu, kontrol noktasından hızlıca ayrıldı. Bülbül, babasının nargile kömürü, domates kasası ya da soğan çuvalı gibi bir eşya olduğunu düşündü. Bülbül’ün sessizliği Hüseyin’i rahatsız ediyordu. Sert tonda iki bin lira ödediğini ve gece yarısından önce İnnabiye’ye varmaları gerektiğini söyledi.

Bülbül bir an için Şam’a dönüp cenazeyi şehir mezarlığına defnetmeyi düşündü. Oysa son yıllarda Şam’da artan mezar fiyatları nedeniyle bunun imkânsız olduğunu biliyordu. Mezar satışları gazetelerin ilan sayfalarında bile yer almaya başlamıştı. Sadece elli bin liraları vardı ve paradan geriye otuz beş bin lira kalmıştı. Şam’a dönmek neredeyse imkânsızdı. Hem defin iznini nasıl alacaklardı? Ayrıca kontrol noktalarındaki askerleri cenazeyi nereye defnedecekleri konusunda fikir değiştirdiklerine, babalarının başkent civarındaki devrimcilerin elindeki bir şehirde değil de Şam’da öldüğüne nasıl inandıracaklardı?

Bir ceset için nereye defnedileceği pek önemli değildir çoğunlukla. Sadece bunu düşünmek bile Bülbül’ü büyük hayal kırıklığına uğratmaya yetti. Vakit öğleyi henüz geçmişti; yorgundu ve canı hiçbir şey yapmak istemiyordu. Fatma, minibüsün penceresini açtı; biraz soğuk olsa da temiz havanın babasını ferahlatacağını düşünerek yüzündeki battaniyeyi kaldırdı. Oysa ölümler ne nefes alırdı ne de havanın temiz olup olmadığını umursardı. Bülbül, cesedin yanlarına koydukları buz kalıpları erimesin diye battaniyeyi örtmesini istedi. Fatma itiraz etmeden abisinin dediğini yaptı. Bülbül, İnnabiye’ye varıncaya kadar sessiz sedasız oturmayı umuyordu. Akrabaları cenazenin defniyle ilgilenirdi, kendisi de son kez ailesinden kaçacaktı. Uzak bir ülkeye göçme hayalini gerçekleştirene dek fare deliğini andıran odasına dönecek ve orada yaşayacaktı. Uzak diyarlardaki karların bedenini sarmasını istiyordu. İşte o zaman asla mızımızlanmayacaktı. Şu an ortamın ne kadar dar olduğunu ve onları bekleyen sürprizleri düşünüyordu. Üç yıldır defin için bunca yol kateden olmamıştı.

HALİD HALİFE ÖLMEK ZOR İŞ

Türkçeleştiren: Mustafa İsmail Dönmez

“Sevdiğin öldüğünde mutluluğun anahtarını da alıp mezar denen o derin çukura atıyor.”

Çağdaş Arapça edebiyatın önde gelen yazarlarından Halid Halife, *Ölmek Zor İş* adlı romanında Suriye İç Savaşı sırasında üç kardeşin, babalarının ölümünün ardından son arzusunu yerine getirmek üzere naaşını Şam'dan köyüne götürmelerini ve yolda başlarına gelenleri konu alıyor.

Olağan koşullarda sadece iki saat sürecek araba yolculuğunun savaşın gölgesinde günlerce bitmeyen bir kâbusa dönüşmesini ve kardeşlerin bu süre boyunca kendileriyle, birbirleriyle ve ülkeleriyle hesaplaşmalarını merkezine alan kitap, savaşın insan üzerinde açtığı onulmaz yaraları büyük bir gözlem gücüyle anlatıyor. Halid Halife, Ulusal Edebiyat Ödülü finalisti olan romanında trajik hikâyelerin savaş sırasında nasıl da sıradanlaşverdiğini ustalıkla yansıtıyor.

ISBN: 978-625-7314-68-8

9 786257 314688

Delidolu

delidolu.com.tr

f t i delidolukitap

Delidolu Yayınları